

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Кузьменко Оксани Володимирівни – на дисертацію Захарчук Вікторії Вікторівни «Публічне адміністрування у сфері медичного обслуговування населення в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасним станом медичного обслуговування населення в Україні в умовах реформування усієї сфери охорони здоров'я. Саме Євроінтеграційні процеси породжують якісне, безпечне та ефективне забезпечення медичним обслуговуванням усього населення України, так як здоров'я усієї нації є одним із ключових елементів національної безпеки України. Саме існуючі реформи сфери медичного обслуговування населення спрямовуються на підвищення медичного обслуговування через надання якісних медичних послуг населенню.

Вирішальне значення на тернистому шляху Євроінтеграційних процесів України до вільної світової спільноти має її вступ у Світову організацію торгівлі через підписання Угоди з Європейським Союзом, який потребує від України збалансувати інтереси надавачів медичних послуг та їх споживачів в особі пацієнтів. Сьогодні насущною проблемою сфери медичного обслуговування населення є досить низька якість та висока ціна медичного обслуговування населення, від чого, в цілому, залежить здоров'я усієї української нації та її вікові рамки. Саме платність медичного обслуговування нічим не обумовлено, так як Конституція України передбачає право громадян на безкоштовне медичне обслуговування. Тому, актуальним є публічне адміністрування у сфері медичного обслуговування населення, так як запровадження та реалізація міжнародних стандартів під час медичного обслуговування на основі європейських директив, настанов, інструкцій та інших норм допоможе вивести медичне обслуговування на відповідний високоякісний та ефективний рівень обслуговування, надасть доступність та безпеку для споживачів медичних послуг.

На сьогоднішній день здоров'я нації та її захворюваність є загально-обумовленими, так як на стан здоров'я населення значною мірою впливають різноманітні фактори, а саме: побутові умови життєдіяльності, фінансування громадян, генетичні фактори, екологічні фактори, умови праці, а також й якість, ефективність та доступність медичного обслуговування. На жаль, наразі складаються такі ситуації при яких населення не в змозі звертатися за медичною допомогою до фахівців із різноманітних причин та факторів. Досить негативним фактором являється висока вартість медичного обслуговування населення. Так, в Україні на 1000 населення 480 чоловік не відвідують медичні заклади, а займаються самолікуванням, що негативно впливає на здоров'я нації. Через брак коштів із 1000 вагітних жінок 25 % - не стають вчасно на облік у жіночих консультаціях при медичних закладах та не проводять діагностику вагітності, 35 % - народжують немовлят у домашніх умовах, що призводить до функціональних порушень новонароджених. Особи з інвалідністю не забезпечуються необхідними медичними препаратами, які передбачені Урядовою програмою «Доступні ліки». Так, у рамках цієї програми в Україні було виписано 6,867 млн. рецептів, з яких відпущено лише 53,14%, через різного роду перепони: відсутність відповідних лікарських засобів, неналежне оформлення електронних рецептів тощо.

В цілому, в країні процес удосконалення публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення було розпочато ще у 2017 році з моменту прийняття Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та продовжено у 2018 році під час ратифікації Належних медичних практик GCP дотримання норм яких має відбуватися на усіх етапах медичного обслуговування. Саме у цими актами врегульовується увесь процес надання медичної допомоги та формуються принципи медичного обслуговування населення.

Попри все дані акти не призводять до вирішення нагальних проблем, які пов'язані із якістю, ефективністю та безпечністю медичного обслуговування в Україні, так як нині відсутня системність нормативно-правових актів у сфері

медичного обслуговування населення, внаслідок чого існують та приймаються акти, норми яких суперечать одна одній чи повторюються; відсутнє чітке розмежування суб'єктів публічного адміністрування у цій сфері; ліквідований суб'єкт публічного адміністрування, що забезпечував санітарне та епідеміологічне благополуччя населення тощо. Саме тому, публічне адміністрування у сфері медичного обслуговування населення необхідно удосконалювати із застосування досвіду європейських країн.

В той же час, дисертантом акцентовано увагу, що на сьогоднішній день, сучасний стан розвитку сфери медичного обслуговування населення характеризується багатьма недоліками. Реформаційні зміни, що торкнулися досліджуваної сфери, нажаль, виявили проблеми, що пов'язані з: відсутністю спеціального органу, що здійснював би санітарний контроль та нагляд за дотриманням санітарного та епідемічного законодавства всіма суб'єктами сфери медичного обслуговування населення; кадровим скороченням майже знищені досвідчені медичні фахівці та фахівці у сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, і, відповідно, зникають такі наукові напрями, як епідеміологія, токсикологія, гігієна праці, радіаційна гігієна; гігієна дітей та підлітків; залишилось вкрай мало кваліфікованих працівників, які могли б здійснити перевірку виробників харчової продукції згідно з міжнародними стандартами HACCP, ISO, IFS та ін. У сьогоднішніх пандемічних умовах відбувається катастрофічна нестача медичного персоналу, у зв'язку із високою смертністю та інвалідністю після перенесення інфекційного захворювання. При цьому залишається відкритим питання щодо загального кадрового забезпечення та відсутність молодих спеціалістів у сфері медичного обслуговування населення, що мають замінити спеціалістів пенсійного віку тощо.

Саме тому, обрана тема дисертаційного дослідження Вікторії Вікторівни Захарчук є вкрай актуальною, своєчасною та відповідає вимогам сучасності а результати наукових пошуків автора мають науковий, практичний характер.

На сьогодні дисертаційне дослідження Вікторії Вікторівни Захарчук є першою в сучасній адміністративно-правовій науці спробою ґрунтовного та фундаментального аналізу публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення. Зі змісту дисертації вбачається, що її основоположною базою стали праці щодо загальної проблематики адміністративного права та процесу, а також дослідження науковців з теорії держави та права, менеджменту, фінансового права, медичного права тощо.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. При цьому, як вже підкреслювалось, враховані праці фахівців філософії, соціології, теорії права, адміністративного, адміністративно-процесуального, міжнародного права, медичного права тощо. Акцентовано увагу на дослідженні положень чинного та перспективного вітчизняного законодавства.

Дослідження виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14-10, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 04 червня 2015 р. № 509–VII, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015.

Метою дисертаційної роботи є теоретичне узагальнення та вирішення науково-прикладної проблеми публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері медичного обслуговування населення.

Предметом дослідження є публічне адміністрування сферою медичного обслуговування населення.

Для вирішення поставлених завдань використовувались загальнонаукові, філософські та спеціальні юридичні методи наукового пізнання.

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування та анкетування 365 працівників сфери медичного обслуговування населення як державної так і приватної форм власності, 135 осіб із пересічних громадян, які є пацієнтами сфери охорони здоров'я.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення, окресленні можливих шляхів теоретичного, нормативного та практичного удосконалення та розвитку даного сфери адміністрування. Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного та емпіричного матеріалу. Звертає на себе увагу також намагання дисертанта працювати на різних рівнях наукового дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи.

Наукова новизна результатів дисертації одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням, присвяченим публічному адмініструванню сфери медичного обслуговування населення. У результаті дисертаційного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, що відрізняються науковою новизною і мають важливе теоретичне та практичне значення. Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушені раніше недостатньо розроблені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист (с. 89 дисертації). Насамперед, це стосується обґрунтування автором пропозиції виокремлення такі *періоди її становлення*: етапи генезису сфери медичного обслуговування населення: первісний (600 млн. років тому до XII–VI тис. до н. е.); Київської Русі (IX ст. до XIII ст.); Польсько-Литовський (включаючи козацьку державність) (XIV до першої половини XVII ст.); Імперський (включає правління Петра I, Катерини II та Миколи II (XVIII – до XIX ст.); Радянський (XX ст.); Української самостійності (друга половина XX ст.); Сучасної України (початок XXI ст. – донині). Обґрунтовано, що кожен із зазначених етапів генезису медичного обслуговування населення має свої доктринальні особливості.

Варто підтримати дисертанта у прагненні проаналізувати нормативно-правові засади публічного адміністрування у сфері медичного обслуговування населення із виокремленням специфіки відповідних джерел, їх розмаїття, багаточисельності, що й ускладнює правозастосування у зазначеній сфері суспільних відносин (підрозділ 2.2). Цілком слушним є положення, сформульовані автором щодо багаторівневості регулювання, імплементації міжнародно-правових стандартів, колізійності регулювання певних відносин. Щоправда, аналіз нормативно-правових джерел подається у роботі, на жаль, без урахування новітніх доктринальних положень щодо розуміння джерел адміністративного права, їх особливостей на їх системи (*наприклад, тематичний випуск Юридичного журналу «Право України (2020-2021)*).

Необхідно підтримати позицію дисертанта стосовно потреби оновленого підходу до розгляду медичного обслуговування населення як складової сучасної національної безпеки, перегляду нормативно-правових засад публічного адміністрування відповідно відносин із акцентом на урахування позитивного зарубіжного правотворчого та правозастосовного досвіду, міжнародно-правових стандартів та нагальних потреб сьогодення в Україні, впровадження новаційних засобів адміністрування та кардинальної модифікації системи суб'єктів

останнього. Для позитивного вирішення відповідного питання передумовою є формування новітньої науково-обґрунтованої концепції такого адміністрування із акцентом на використання її як наукового базису для сучасних вітчизняних реформаційних процесів.

За результатами аналізу системи нормативно-правових актів, якими урегульовано сферу медичного обслуговування населення, автором запропоновано ряд таких змін та доповнень до: Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про Кабінет Міністрів України», Кодексу України про адміністративні правопорушення та до «Положення про Міністерство охорони здоров'я» (с. 200 дисертації).

Структура роботи, виклад її тексту, оформлення здійсненні відповідно до вимог, які пред'являються до докторських дисертацій.

В першому розділі «Медичне обслуговування населення як об'єкт дослідження» розкрито: генезис становлення та розвитку сфери медичного обслуговування населення; досліджено поняття та правову природу медичного обслуговування населення; сформульовано державну політику щодо медичного обслуговування населення.

Другий розділ «Механізм публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення» присвячено актуальним питанням, що розкривають поняття та елементи механізму публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення; нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування у сфері медичного обслуговування населення; повноваження та компетенцію публічної адміністрація як суб'єкту адміністрування сферою забезпечення публічного адміністрування у сфері медичного обслуговування населення.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення публічного адміністрування сфери медичного обслуговування населення» вивчено міжнародний досвід щодо публічного адміністрування сфери медичного обслуговування населення;

ефективність публічного адміністрування сфери медичного обслуговування населення, а також запропоновано напрямки удосконалення публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення, якими є: 1) діджиталізація у сфері медичного обслуговування населення; 2) розвиток навчальної та науково-дослідної діяльності під час підготовки фахівців у сфері медичного обслуговування населення; 3) удосконалення належного фінансування сфери медичного обслуговування населення; 4) впровадження якісної кадрової політики у сфері медичного обслуговування населення; 5) покращення санітарного та епідемічного благополуччя населення; 6) розвиток сфери трансплантології. Разом з тим, визначено їхні особливості. У відповідності до представленої класифікації доведена необхідність запровадження Єдиного реєстру трансплантології, у який включатиме у себе наступні реєстри: 1) донорів або уповноважених осіб, які надали згоду на пересадку органів особисто або, при потребі, їх родичів; 2) реєстр медичних закладів, які ліцензовані на проведення трансплантології; 3) реєстр фахівців-трансплантологів; 4) реєстр договорів про проведення трансплантації; 5) реєстр сумісності органів та анатомічних частин; 6) реєстр осіб із пересадженими органами та анатомічними матеріалами; 7) реєстр посттрансплантаційних ускладнень та смертей донорів та реципієнтів тощо.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на 5 науково-практичних конференціях, а саме: «Питання сучасної науки і права» (м. Суми, 24 квітня 2020 року), «Правова культура у сучасному суспільстві» (м. Могилів, 14-15 травня 2020 року), «25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього». (м. Харків, 21–22 лютого 2020 року), «Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 19 лютого 2020 року), «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 12 грудня 2019 року).

Основні положення та результати дисертації відображені у 7 наукових статтях, з них 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень:

1. На с. 174-175 дисертації автор пропонує напрями ефективності публічного адміністрування сфери медичного обслуговування населення, а саме: діджиталізація у сфері медичного обслуговування населення; розвиток навчальної та науково-дослідної діяльності під час підготовки фахівців у сфері медичного обслуговування населення; удосконалення належного фінансування сфери медичного обслуговування населення; впровадження якісної кадрової політики у сфері медичного обслуговування населення; покращення санітарного та епідемічного благополуччя населення; розвиток сфери трансплантології. Що було покладено в основу сформульованих напрямів ефективності публічного адміністрування сфери медичного обслуговування населення?

2. Формулюючи пропозицію щодо інституційного кодифікування відповідних норм права (наприклад, с. 120, 231), дисертант одночасно пропонує прийняти й цілу низку інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів (наприклад, с. 122, 136, 137, 139, 149, 150 дисертації), не зазначаючи при цьому авторського обґрунтування доцільності такого розпорощення «нормотворчих зусиль та ефективності їх результату (щоправда, це могли б бути першочерговими та перспективними напрямами), а також не зазначає, яким чином узгоджуються авторські пропозиції із вже наявними на сьогоднішній день результатами нормопроектної діяльності (в тому числі й кодифікаційної діяльності) щодо врегулювання відповідних відносин. Тим більше, що це питання достатньо деталізовано висвітлюється у вітчизняних сучасних фахових публіцистичних та наукових джерелах.

3. В підрозділі 2.3. дисертації автор досліджує види та повноваження суб'єктів публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення. Виникає питання, яким чином організована система органів публічної адміністрації у сфері медичного обслуговування населення, з урахуванням рівнів організації та їх адміністративно-правового статусу?

4. Автором сформульовано та охарактеризовано рівні медичного обслуговування населення: життєво-забезпечуючий; зберігаючий громадське здоров'я; сервісний; надання медико-соціального обслуговування. Класифікація рівнів медичного обслуговування населення викликає питання, що саме покладено в основу запропонованих рівнів медичного обслуговування населення?

5. Аналізуючи «елементи механізму публічного адміністрування у сфері медичного обслуговування населення» (розділ II, підрозділ 2.1), дисертант фактично висвітлює позицію щодо «вузького розуміння» механізму та його елементів, залишаючи одночасно поза увагою «широке його розуміння», а отже й ті елементи, які також формують механізм відповідного адміністрування (наприклад, принципи, мета, завдання, функції) і які достатньо детально висвітлюються у новітніх наукових навчальних джерелах з адміністративного права (наприклад, роботи Р. Мельника, В. Бевзенка, А. Комзюка, С. Мосьондза тощо.)

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Захарчук Вікторії Вікторівни.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Захарчук Вікторії Вікторівни на тему: «Публічне адміністрування у сфері медичного обслуговування населення» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права питання – теоретичні та практичні аспекти публічного адміністрування сферою медичного обслуговування населення, а також рекомендації щодо удосконалення нормативних засад відповідного адміністрування.

Дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до відповідного різновиду наукових робіт у положеннях та вимогах «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а її автор – Захарчук Вікторія Вікторівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки та техніки України,
в.о завідувача кафедри фінансового права,
Навчально-наукового інституту
«Юридичний інститут» ДВНЗ «Київського
національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана»**

Оксана КУЗЬМЕНКО

